

Tamás Krausz, *Bir Siyasi Biyografi, Lenin: Lenin'in Yeniden İnşası*, çeviri: İdem Erman, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2018.

Krausz'un Lenin'i

Özgür Öztürk

Lenin üzerine çalışmalarda son yirmi yılda ciddi bir artış, hatta bir patlama görülüyor. Bu sevindirici olduğu kadar ilginç de bir durum. İlginç, zira tarihin bu en önemli devrimcisi hakkında zaten çok sayıda kaynak mevcuttu. Yüz yıl boyunca sayısız araştırmacı Lenin'in kişiliğini, görüşlerini, teorilerini didik didik etmişti; konuya dair söylenebilecek her şey söylenmiş, yazılmış gibiydi. Oysa 21. yüzyılda hâlâ *Lenin* başlıklı yeni (ve kalın) kitaplar yazılıyor!

Kuşkusuz bu nesnel bir ihtiyacın sonucu; özellikle gençler arasında Lenin'e olan ilgi artıyor. Bunun da gerisinde, kapitalizmin günümüzde insanlığa (“kan, ter ve gözyaşı” dışında) sunabileceği fazla bir şeyin kalmamış olması yatıyor. Kitlelerin hoşnutsuzluğu devrimci arayışları tetiklerken, devrim arayanların yolu da bir şekilde Lenin'e çıkıyor. Her siyasi kavşakta, kaçınılmaz olarak, Lenin yeniden gündeme geliyor.

Diğer taraftan, Sovyet sonrası dönemde SSCB'nin özellikle ilk yıllarına ait birtakım arşivlerin açılmasının da Lenin çalışmalarına yeni bir soluk getirdiğini belirtmek lazım. Bazı yazışmalar, gizli telgraflar, talimatlar vb. ancak 1990'lardan itibaren gün ışığına çıkmaya başladı. Fakat bu arşivlerden elde edilen yeni bilgilerin “yepyeni” bir Lenin portresi çizdiği de söylenemez. Şimdiye dek görülen, bazı

ayrıntılı netleşmesinden ve kimi boşlukların dolmasından ibaret. Lenin hâlâ Lenin, ama artık daha yakından tanıyoruz.

Bu yıl Lenin'in doğumunun 150. yılı. Bu yıl boyunca, "Lenin araştırmaları" alanındaki yeni ve nitelikli eserleri *Devrimci Marksizm* dergisinde elimizden geldiğince tanıtmaya/değerlendirmeye çalışacağız. Bu sayıda, daha önce hem *Devrimci Marksizm*'de hem de yıllık İngilizce seçkimiz *Revolutionary Marxism*'de yazıları yayınlanan Macar yoldaşımız Tamás Krausz'un *Bir Siyasi Biyografi, Lenin: Lenin'in Yeniden İnşası* başlıklı 2015 Deutscher ödülü sahibi kitabını ele alıyoruz.

Okuması zor bir kitap

Kitap, hiç kuşkusuz, Marksizm içinde dünya genelinde son yılların en önemli yapıtlarından biri. Krausz, temel olarak, Lenin'in çeşitli dönemlerdeki teorik eserlerinin, salt güncel politik gelişmelerin zorladığı çalışmalardan ibaret olmadığını, Lenin'in eserlerinin ve icraatlarının tümünü kapsayan bir "entelektüel gelişim hattı" bulunduğunu öne sürüyor (s. 11) ve bu hattı sergilemeye çalışıyor. Bu epey iddialı bir girişim elbette, fakat Krausz bundan alınının akıyla çıkıyor. Yazarla her konuda hemfikir olmasak da, Krausz'un, Lenin'in siyasi, felsefi, teorik düşüncesini tutarlı bir bütünlük içinde ortaya koyduğu kesin. Üstelik bunu zorlama bir şekilde, Lenin'i çelişkilerinden arındırıp asla yanılmayan mitolojik bir kahraman biçiminde sunarak yapmıyor. Krausz'un Lenin'i, politik sorunlarla boğuşan, bunlara (Marksizmin ışığında) yaratıcı çözümler bulmaya uğraşan, bazen hatalar yapan ama yanlış yaptığını gördüğünde bundan dönmeyi de bilen, aslında daima "öğrenen" bir tarihsel kişilik olarak gözümüzün önünde canlanıyor.

Temelde bir "entelektüel" biyografi olan bu kitabı okumanın kolay olmadığını en başta belirtmek lazım. Zorluğun bir nedeni, kitabın konu hakkında belirli bir ön bilgiye sahip okurlara hitap etmesi ve dilinin basit olmaması. Bir diğer nedeni ise, meslekten tarihçi olan (Rus tarihi uzmanı) Krausz'un titiz tavrı nedeniyle, metinde çok sayıda dipnotun bulunması. Bu iki faktör dikkate alındığında, özellikle Lenin'e fazla aşına olmayan gençler açısından, konuya en iyi giriş kitabı olduğu söylenemez. Fakat bu alanda az çok mesafe kat etmiş okurlar açısından çok faydalı bir kaynak olacağı söylenebilir.

Kitabın zor okunur olmasının bir nedeni de maalesef Türkçe çevirisi. Bazı cümleler hiç anlaşılıyor; ayrıca hatalı terminoloji tercihleri ve yazım yanlışları kimi zaman can sıkıcı düzeye ulaşıyor.¹ Çevirmenin elinden geleni yaptığına kuşku yok ve

---

1 Sözü geçen sorunlara sayfalar dolusu örnek vermek mümkün, fakat yazıyı uzatmamak için birkaç örnekle yetineceğiz. Anlaşılmayan cümleler: "Bununla birlikte analiz ve sosyal teori bakımından, sınıf asıl Kuzey Amerika'da kışılıyor" (s. 22, dn 38). "Kavramlaştırması, bir ani tarihi halinde terahe kapı açıyor ..." (s. 23, dn 40). "Kapitalistler dünyayı özel bir gazezleri olduğundan bölmezler, bunun nedeni güçlerin kar elde etmek için bu yöntemi kullanacak kadar yoğunlaşmasını engellemek için bölerler" (s. 108, dn 3). "Lenin'in Hegel okuması nosyonuna gizli epistemolojik yara..." (s. 206,

emeğine saygı duymak gerekiyor. Böyle bir kitabı çevirmenin ne kadar zor, ne kadar bıktırıcı ve nankör bir iş olduğunun farkındayız. Fakat çeviri sonrası aşamalarda (redaksiyon ve yayına hazırlama aşamalarında) yayınevi daha titiz davranabilirdi diye düşünmemek elde değil. Bu önemli kitabın daha sonraki baskılarında çeviri ve yazım hatalarının giderilmesini bekliyoruz.

Kitabın genel yapısı

Kitap, Lenin üzerine literatürün, başlangıcından günümüze dek, kısaca ele alındığı bir ön sözle birlikte, sekiz ana bölüm ve bir de özet bölüm içeriyor. En sona ise kapsamlı bir “Rusya tarihi kronolojisi” ve kitapta adı geçen kişilerin kısa biyografileri ek olarak konulmuş.

Birinci bölüm, kitaba bir tür giriş niteliği taşıyor ve Lenin'i somut bir birey olarak tanıtıyor. Bu bölüm, SSCB'de çeşitli politik kaygılarla uzun süre gizli tutulan ancak son dönemde açığa çıkan birtakım bilgiler de veriyor. Örneğin Lenin'in anne tarafından büyük babasının Yahudi kökenli olduğunu öğreniyoruz (s. 35). Lenin'in spora ve satranca olan merakına, Rusya'daki ve sürgündeki disiplinli yaşamına, sevgi ilişkilerine, kişiliğinin diğer ayrıntılarına tanık oluyoruz. İktidarı aldıktan sonra da mütevazı yaşamını sürdürmüş olduğunu okuyoruz. Bu bölüm kitabın argümanı açısından çok büyük önem taşımasa da, okuyucunun Lenin'i bir insan olarak tanımasını sağlıyor.

Krausz, bu girişin ardından gelen yedi ana bölümde, Lenin'in düşüncesinin evrimini tarihsel bağlamı içinde sergilemeye girişiyor. Kitabın argümanlarını özetlemeyeceğiz, fakat bazı temel vurgularını aktarmak ve “Lenin araştırmaları” literatürüne getirdiği yenilikleri belirtmek faydalı olacak.

---

dn 14). “Büyük Savaş'a dair günümüzdeki analizler dahi, bu ikili analizi siyasi nedenlere dayanarak (hanedansal ya da zaman zaman “demokratik”) “felsefi anlamda” yapısal çözümlemesini yapmak için uğraşırlar” (s. 224). “Kendi pozisyonunu olaylara çok yakından dahil olmuş biri olmadığından kendi pozisyonunu dışarıda tanımlamış ve böylece daha geniş bir durumda siyasi duruşunu değiştirebilme seçeneğini açık bırakmıştı. Buna rağmen öyle bir metodolojik ve teorik özellikler göstermişti ki, uzun vadeli analitik eğilimleri daha sonraki süreçlerde de kabul görmüş ve siyasi “durumlara” bağımsız kalabilmişti” (s. 266, dn 31). Terminoloji tercihleri: “kendinde sınıf” terimi “kendiliğinden sınıf” biçiminde, “kendi-için sınıf” ise “sınıf için sınıf” biçiminde karşılanmış (s. 22). “Geric” anlamındaki “reaksiyoner”, ilk bölümlerde “tepkisel” diye karşılanırken (s. 150, 163), daha sonra “reaksiyoner” biçiminde bırakılmış (s. 184 ve sonrasında). “Marksizmin Üç Kaynağı ve Üç Bileşeni” başlıklı çalışma “Marksizmin Üç Kaynağı ve Üç Yedek Parçası” haline gelmiş (s. 209, 254). Bir dipnotta ise “Üç Kaynak ve Marksizmin Üç Tamamlayıcı Parçası” denilmiş (s. 255, dn 9). “Görelî artı değer” terimi bir yerde “rölatif artı değer” diye karşılanırken (s. 506), aynı sayfada dipnotta “nispi artı değer” denilmiş (dn 15). Lenin'in Ekim devrimi öncesinde yeraltına indiği günlerde yanında tuttuğu meşhur “mavi defter”, “mavi kaplı kitap” olmuş (s. 90). Bir yerde, aynı kişinin adı iki sayfada üç farklı şekilde yazılmış: Dimanshteyn (s. 386, dn 225), Dimanşteyn (s. 387) ve Diamanshteyn (s. 387, dn 229). Stalin döneminin meşhur “Kısa Ders” metninin başlığı ise “Kısa Gidişat” haline gelmiş (s. 474, dn 69). Örnekler çoğaltılabilir, fakat mesele anlaşılmalı olmalı.

Ekim Devrimi öncesinde

Krausz'un Lenin'e herhangi bir şekilde "iltimas" geçmediği, hatta yer yer biraz fazlaca "eleştirel" davrandığı söylenebilir. Fakat Krausz bunu dışarıdan birisi olarak değil, daha ziyade bir Leninist olarak yapıyor. Yapıtın temel tezi, son bölümde yer alan "Tarih Lenin'in Marksizmini Rus Devrimi bağlamında haklı çıkarmış, *devrimden sonraki* gelişmelerle ilgili fikirlerini ve emellerini doğrulamamıştı" (s. 513) cümlesinde ifade buluyor.

Krausz'un vurguladığı gibi, Lenin, Marksizmi politik pratiğe yol gösteren bir eylem rehberi olarak kavramış bir devrimciydi. Genç Lenin'in düşüncesinin evriminde *Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi* belirleyici önem taşıyordu, zira bu çalışma, "Rusya'nın kapitalist yola girmiş olduğunu" kanıtlamaktaydı (s. 112). Fakat bu, Rusya'nın *özgüllükleri* bağlamında şekillenen, tarım sorununun büyük önem taşıdığı bir kapitalizm türüydü. Bu ikili vurgu, hem Rus Marksizmini önceleyen Narodnik gelenekten hem de (bu geleneğin simetrik karşıtı gibi görünen ama aslında örtük şekilde ona bağlanan) liberalizmden kopuşu getirmişti. Bu dönemde Lenin, Rus devriminin bir dünya devrimini tetikleyeceğini sezmiş bulunuyordu (s. 125). Devrime önderlik edebilecek fail ise zayıf ve özerklikten yoksun burjuvazi değil, yeni gelişen proletarya olacaktı. Krausz'a göre 1905 devrimi bu durumu daha da açık hale getirecekti.

1905 devrimi sonrasında Stolypin reformları, tarımda büyük toprak mülkiyetini yerleştirmeyi ve kapitalist gelişmeyi hızlandırmayı hedefledi. Oysa geniş köylü kitlesi toprakların bölüşümünden yanaydı ve devrimci bir aktör haline gelmişti. İşçi sınıfının öncülüğünde "proletarya ile köylülüğün demokratik diktatörlüğü" formülasyonu bu bağlam içinde şekillendi (s. 136). Burjuvazi devrimi durdurmaya çalışırken, devrimin burjuva demokratik ve sosyalist aşamaları iç içe geçmekteydi. Krausz'a göre, bu süreklilik Lenin'in düşüncesinde zamanla daha belirgin hale gelmiştir (s. 283).

1905 devrimi sonrası yaşanan gericilik döneminde, Lenin'i bir yandan "sağ" (Menşevik), bir yandan da Bolşevik Partisi içindeki "sol" (Bogdanov grubu gibi) akımlarla mücadele ederken görüyoruz. Krausz, Lenin'in Bogdanov ile olan çatışmalı ilişkisine geniş yer ayırıyor. Genel olarak, tartışma Duma'ya (meclise) vekil gönderip göndermeme meselesi üzerinde dönmüş olmakla birlikte (Lenin boykot taktiğinin ancak devrimci dalganın yükseliş dönemlerinde geçerli olabileceği kanısında), arka planda ciddi teorik ve felsefi farklılıklar yer alıyor. Bu çerçevede, Krausz'un (ve Lenin'in), revizyonist akımların neredeyse kural olarak diyalektiğe sırt çevirdiğini tespit etmesi önemli (s. 178, 182). Ayrıca, Krausz, Lenin'in Cihan Harbi sırasındaki Hegel okumalarının önemini de vurguluyor (s. 206–213). Lenin'in, diyalektiğe "kapitalist sistemi yıkmak için sosyal ve tarihsel anlamda felsefi, teorik ve pratik bir araç ya da yöntem olarak" (s. 208) yaklaştığını hatırlatıyor. Böyle bir yaklaşım sonucunda ulaştığı pratik–taktik esnekliğin de "Luxemburg, Bukharin ve Plekhanov

ile, özellikle ulusal mesele, devrimci strateji ve sosyal demokrat ittifak politikaları üzerine girdiği tartışmalarda” iyice açığa çıktığını belirtiyor (s. 213).

Krausz, Ekim Devrimi döneminde yazılan ve devrimin felsefesini ortaya koyan *Devlet ve Devrim*'e—haklı olarak—büyük önem veriyor. Krausz'a göre bu kitapta Lenin, bir yandan anarşist ütopyacı akımlarla, bir yandan da revizyonist parlamentarizmle mücadele etmiştir (s. 275). Tek partinin diktatörlüğünden ziyade, devletin ortadan kalkacağı bir sosyalizmi öngörmüştür. Krausz'a göre, “Lenin, burjuva cumhuriyetine karşı işçilerin doğrudan iktidarını savunmakla kalmaz, ayrıca da devlet sosyalizmi ile yani ‘sosyalizmin kuruluşunu’ devlet gücüyle gerçekleştirmeye de mesafe koyar” (s. 284). Liberal eleştirilerde öne sürülenin aksine, Lenin “devletçi” bir kavrayışa yaslanmamıştır (s. 285).

Bununla birlikte, devrimin ardından iç savaşın başlamasıyla, pratik ihtiyaçlar ve devrimin savunulması ön plana çıkacaktır. Partinin rolü artarken, işçi sınıfının öz örgütlerinin rolü azalacaktır (s. 293). Bu çerçevede, Krausz, Ekim Devrimi sonrasında Lenin'in gelişmeleri kuramlaştırmada belirgin bir zorlukla karşılaştığını öne sürüyor. Söz konusu zorluklar birbiri ile bağlantılı iki hat üzerinde ortaya çıkmıştır.

Ekim Devrimi sonrasında

Birinci hatta dünya devrimi ekseni diyebiliriz. Lenin'in Rus devriminin başarısını Avrupa (özellikle Almanya) devrimi ile bağlantı içinde gördüğü biliniyor. Bununla birlikte, Brest–Litovsk anlaşması örneğinde görüldüğü gibi, Avrupa devrimi başlayana dek en önemli öncelik, Rus devriminin kazanımlarını korumak olacaktır. Yakın dönemde, Lenin'in Rus sosyalizminin Avrupa zemininden kopmasından büyük kaygı duyduğuna dair yeni belgeler ortaya çıkmıştır (s. 404–9, 416–7). Fakat beklenen Avrupa devriminin gecikmesi, yavaş yavaş “büyük güç politikası”na doğru bir yönelişe yol açacak, daha sonraki Stalinist dönemde ise bu tek gerçek haline gelecektir. Krausz'a göre 1920'lerde “Lenin'in motivasyonu dünya devrimi ideali ölçeği içinde hareket ettiğini ancak gündelik kararlarını egemen gücün reel politığının etkisinde vermiş olduğunu gösterir” (s. 424). Dünya savaşının, devrimin, iç savaşın ardından gelen büyük 1921–22 kıtlığının ve ülke içindeki isyanların doğurduğu acil pratik sorunlar, kaçınılmaz olarak, teorik tahlilin önüne geçmiştir. Bir bakıma, dünya devrimi meselesinde Lenin somut durumun somut tahlilini yapamamıştır. Rusya'da kapitalizmin gelişiminin tahlilinden farklı olarak, Batılı ülkelerin ekonomik–sınıfsal gelişimini yeterli düzeyde tahlil edememiştir (s. 506). Örneğin, emperyalizm teorisi bağlamında, Batılı işçi sınıfının oportünist ideolojik politik etkilerden nasıl kurtulacağı konusunu açıklığa kavuşturamamıştır. Emperyalizm çağında demokratik taleplerle sosyalizm arasında bir bağ kurmasına rağmen, demokratik bir bağlamda birbirinden farklı (heterojen) çıkarların ne şekilde karara bağlanacağı konusunda netlik sunamamıştır (s. 227, 240–2). Batılı işçilerin ideolojik–politik formasyonunu ve genel olarak Avrupa'daki koşulların devrim için olgunlaşma düzeyini yeterince

tahlil edememiş, devrimin nasıl “ihraç” edileceği konusunda da net bir görüş geliştirememiştir (s. 425, 427).

Zorlukların ortaya çıktığı ikinci hatta Rusya eksenini diyebiliriz. Bu ekseninde, Lenin’in *Devlet ve Devrim*’de öngördüğü sosyalizm anlayışının pratik sorunlar karşısında giderek solması söz konusudur. Bu bağlamda, 1918’de iç savaş koşulları, devlet denetiminde piyasadan savaş komünizmine geçişi zorlamıştır. Daha sonraki dönemde NEP’e geçişle birlikte devletin rolü artmış (devlet kapitalizmi), proletarya diktatörlüğünü proletarya değil parti gerçekleştirmek durumunda kalmıştır (s. 451–3, 463). Krausz’a göre, ortaya çıkan Sovyet devleti “proletaryan filizlere sahip bürokratik bir devlet” olarak tanımlanabilir (s. 465). Nitekim Lenin de ömrünün son yıllarında bir yandan sağlık sorunlarıyla boğuşurken bir yandan da gelişen bürokratism eğilimleriyle mücadele etmeye çalışacaktır. Fakat bu mücadele başarılı olamamış; işçi sınıfının öz savunma araçları, işçi demokrasisi, diktatörlüğün proleter karakterini sağlama alacak mekanizmalar geliştirilememiştir. Krausz bunun “diyalektiğe ihanet” olduğunu söyleyecek kadar ileri gidiyor (s. 469).

Krausz’un Ekim Devrimi sonrası dönemde izlenen politikalarla ilişkili olarak Lenin’e yönelttiği bazı eleştirileri yukarıdaki iki paragrafta özetlemeye çalıştık. Bu eleştirilerde Krausz’un ölçüyü kaçırdığı kanısındayız. Zira devrimin tüm sorunlarını tek bir bireyin (bu birey Lenin gibi “dünya tarihsel” bir kişilik olsa bile) üzerine yıkmak pek gerçekçi bir yaklaşım sayılamaz. Lenin’in kişisel hataları elbette vardır; fakat bütünlüklü ve diyalektik bir tahlilin, bir dünya savaşının ortasında nispeten geri bir ülkede başlayan devrimin “nesnel öznel” sınırlarından söz etmesi beklenir. Eksiklikler, deneme–yanılmalar, düzeltmeler, “çubuğu diğer yana bükme”ler bu sürecin zorunlu bileşenleridir. “Büyük güç” politikasının mutlaklaştırılması, işçi sınıfı örgütlerinin sönmelenmesi, bürokrasinin yükselişi, ayrıca “diyalektiğe ihanet”, Lenin dönemini değil Lenin sonrası Sovyetler Birliği’ni karakterize eder.

Krausz, geçiş döneminin “devlet kapitalizmi” (NEP) evresinde Lenin’in dört potansiyel gelişim hattı çizdiğini belirtiyor. Birincisi, Lenin’in vefatının ardından Buharin tarafından iç yüzü ortaya konulan “Ustralyov senaryosu”. Bu senaryo, temel olarak “burjuvasız kapitalizm” yahut kapitalizmin diktatoryal restorasyonu anlamına geliyor. Bunun dışında sosyalizm doğrultusundaki üç alternatif ise, **Krausz’un terimleriyle**, şu şekilde: (i) NEP’in genişletilip derinleştirilmesi anlamında, Buharin’in adıyla anılan “piyasa sosyalizmi”; (ii) Stalin’in adıyla anılan, devlet mülkiyetini ortak mülkiyete dönüştürmekte hiçbir esneklik göstermeyen ve zamanla piyasa sosyalizmine açılan “devlet sosyalizmi”; (iii) Lenin’in düşünce biçimi olan, “Otodinamik –kendisini var eden– ve ihtiyaç bazlı üretimin, doğrudan demokrasinin, kooperatif girişimlerinin ve üretici ile tüketici kolektiflerinin zemini üzerinde kurulan sosyalizm kavramı” (s. 491–492). Krausz, Lenin sonrası dönemde “devlet sosyalizmi”nin baskın çıktığını, bunun da daha sonra piyasa sosyalizmine ve nihayetinde kapitalizme yol verdiğini tespit ediyor. Bu tespitler aydınlatıcı olmakla

birlikte, tıpkı “piyasa sosyalizmi” gibi, Krausz’un Sovyet deneyimini tanımlarken çok fazla başvurduğu “devlet sosyalizmi” kavramının da terimler arasında bir çelişki içerdiği ve Marksist teoride yeri olmadığı kanısındayız (nitekim Lenin her iki kavramı da kullanmıyor). Krausz çelişkinin kavramda değil gerçeklikte yer aldığını söyleyerek itiraz edebilir, fakat “piyasa sosyalizmi” de “devlet sosyalizmi” de nihayetinde sosyalizmin meşru, geçerli biçimleriymiş gibi bir anlam ortaya çıkıyor (bir de Krausz’un kullanmadığı, ama epeyce yaygınlık kazanan “reel sosyalizm” kavramı var ki, Marksistlerin artık herhangi bir teorik tahlil çabasından vazgeçtiğini düşündürüyor). Zaman zaman bu tür betimleyici terimlere başvurmak kendi başına elbette vahim bir sorun değil, fakat teorik-kavramsal tutarlılık, Sovyet deneyiminin (nihayetinde başarısızlığa uğrayan) bir “sosyalist inşa girişimi”, SSCB’nin de bir “bürokratik işçi devleti” biçiminde nitelenmesini gerektiriyor. Krausz “otantik sosyalizmin yolu komünal bir toplumu gerçekleştirmek yerine *devlet tarafından yönetilen* toplumun *bürokratik sistemine* çıktı” (s. 512) diyerek benzer bir doğrultuya işaret ediyor gibi görünse de, yorumu biraz kafa karıştırıcı ve dolayısıyla netlikten uzak kalıyor.

Devrim ve şiddet

Krausz’un çalışmasının özgün ve değerli yönlerinden biri, literatürde bolca görülen, Ekim devriminin ardından ortaya çıkan şiddet ortamından Bolşevikleri sorumlu tutan liberal anlayışla çeşitli bağlamlarda uzun uzun tartışması. Krausz, Lenin’in de Bolşeviklerin de hiçbir şekilde şiddet meraklısı olmadığını, modern şiddetin asıl kaynağının dünya savaşı ve emperyalizm olduğunu haklı olarak vurguluyor. Kızıl terörün, burjuvazinin beyaz terörüne karşı ortaya çıktığını, temelde bir savunma refleksi olduğunu ayrıntılı ve ikna edici şekilde sergiliyor.

1919 yılının Ocak ayında Menşevik tarihçi Nikolay Rozkov’un, Gorki aracılığıyla iletilen (yakın zamanda ortaya çıkan) bir mektupta Lenin’e beyaz teröre karşı kişisel diktatörlük kurmasını önerdiğini, Lenin’in ise bunu sert şekilde reddettiğini öğreniyoruz (s. 324–328). Yine aynı yıl içinde, Lenin’in ve Bolşeviklerin, köylülerin kolektiflere zorla katılmasına karşı çıktıklarını görüyoruz (s. 340). Ekim Devrimi sonrasında dağıtılan Kurucu Meclis meselesinde de Krausz –yine haklı olarak– esas sorunun Bolşevikler neden Kurucu Meclisi dağıttılar sorusu değil, bunu nasıl, hangi güçle yapabildiler sorusu olduğunu vurguluyor. Kurucu Meclis’in sovyet iktidarına hasım bir burjuva–parlamentar iktidarın aygıtı olduğunu hatırlatıyor (s. 301–308). Ayrıca Bolşeviklerin, son ana dek uzlaşma aramakla birlikte, karşı devrim güçlerinin isyan bayrağını açması nedeniyle sert tedbirlere yönelmek zorunda kaldığını da belirtiyor.

Ekim Devrimi sonrasında iç savaşla doruğa tırmanan şiddet dalgasının pek bilinmeyen bir yönü de Yahudilere karşı uygulanan sistematik pogromlar (s. 364 vd). Krausz, literatürde pek bahsi geçmeyen, toplamda 200 bin civarında Yahudi’nin

öldürüldüğü bu katliamları hatırlatıyor. Rusya topraklarındaki köklü Yahudi düşmanlığının, özellikle Polonya yenilgisi sonrasındaki geri çekilme esnasında Kızıl Ordu saflarında dahi görüldüğünü vurguluyor. Lenin'in aldığı en sert önlemler, kural olarak, bu beyaz (bazen de kızıl) pogromcu teröre karşı alınmıştır. Krausz'a göre Lenin'in, anti-semitizm ile anti-komünizm arasındaki bağı ilk fark eden kişi olduğu söylenebilir (s. 395).

Kısacası özellikle liberal yorumlarda öne çıkarılan “devrimci şiddet” ve “terör” konularında Lenin ve Bolşevikler belki en son suçlanması gerekenlerdir. Şiddetin ve terörün başlıca kaynağı emperyalist politiklardır, bunların beslediği beyaz terördür, her türlü özgürleşme çabasına set çekmeye çalışan gerici faşist örgütlenmelerdir. Yüz yıl önce böyleydi, bugün de böyle. Gerisi ise eskilerin deyimiyle laf-ı güzaftr.

Sonuç

Krausz'un Lenin'i, son tahlilde, tarihin en büyük devrimcisi olarak, derin bir kavrayışa sahip bir politik önder profiliyle karşımızda ete kemiğe bürünüyor. Nihayetinde, dünya tarihinin en önemli olaylarından biri (belki en önemlisi) olan Ekim Devrimi'nin tam göbeğinde, karşısına çıkan binlerce soruna Marksizme dayanarak çözüm üretmeye çalışmış, bunların çoğunda başarılı olmuş, bir bölümünde ise kaçınılmaz olarak tökezlemiş bir büyük tarihsel kişilikten söz ediyoruz. Lenin'den, Ekim Devrimi pratiğinden, onu izleyen Sovyetler Birliği deneyiminden öğrenecek çok şeyimiz var. 21. yüzyılın sosyalist devrimleri yola sıfırdan başlamayacak; geçmiş deneyimlerden, zaferlerden ve yenilgilerden dersler çıkararak ve çıkarabildiği ölçüde ilerleyecek. Bu bakımdan, Krausz'un Lenin üzerine Marksist literatüre çok önemli ve değerli bir katkı yapmış olduğu kesindir. Yapıtın önümüzdeki yıllarda çokça okunacağını ve “klasik” haline geleceğini söylemek bir kehanet olmayacaktır.